

Bogdan Nogalski, Tomasz Białas, Mirosław Czapiewski

Inwestycje zagraniczne w Polsce

Zaletami Polski jako kraju zapraszającego kapitał zagraniczny są:

- centralne położenie w Europie i urozmaicenie rzeźby terenu stwarzające możliwość rozwoju turystyki,
- duży rynek zbytu 38-milionowego narodu,
- możliwość wykorzystania wielu bogactw naturalnych i rozwoju rolnictwa wielkotowarowego,
- stosunkowo wysoko kwalifikowana i tania siła robocza.

Determinanty inwestowania

Sklonności do inwestowania za granicą zależą od trzech wzajemnie uwarunkowanych czynników¹⁾:

- korzyści wynikających z przewagi przedsiębiorstwa nad konkurentami zagranicznymi w takich dziedzinach, jak: technologia, umiejętności kierownicze i organizacyjne, dostęp do określonych rynków, źródeł zaopatrzenia itp.;
- korzyści wynikających z ograniczenia pośrednictwa rynku, a zwłaszcza ze zmniejszenia kosztów nabywania praw własności, prowadzenia negocjacji i zawierania transakcji, potrzeby kontrolowania rynków zbytu itp.;
- korzyści wynikających z przeniesienia produkcji za granicę.

Pojawia się zatem pytanie, w jakim stopniu regulacje prawne obowiązujące w Polsce w odniesieniu do inwestycji zagranicznych pobudzają skłonność do inwestowania kapitału w naszym kraju.

Uregulowania prawne

Istota ustawy o spółkach z udziałem zagranicznym – z dnia 14 czerwca 1991 roku (Dz. U. nr 60 poz. 253 z dnia 4 lipca 1991 r.) da się sprowadzić do następujących zasad:

● **Zerwania z obowiązkiem uzyskania zezwolenia na utworzenie każdej spółki z udziałem zagranicznym.** Zezwolenia wymaga się tylko w przypadku inwestowania w kilku szczególnych dziedzinach, nie podlegających kontroli w innym trybie (koncesjonowanie – art. 4), tj.: zarządzanie portami morskimi, pośrednictwo i obrót nieruchomościami, przemysł obronny nie objęty koncesjonowaniem, handel importowanymi towarami konsumpcyjnymi, świadczenie pomocy prawnej oraz w przypadkach wnoszenia do spółki przez podmiot państwowy polski mienia większej wartości (art. 6) – zezwolenie wydaje minister przekształceń własnościowych. W przypadkach nie wymagających zezwoleń wystarcza tylko umowa i rejestracja w sądzie; cała procedura odbywa się bez zawiadomiania urzędów centralnej administracji państwowej.

● **Zniesienia obowiązku uzyskiwania zezwolenia na przystąpienie do istniejącej już spółki z kapitałem zagranicznym lub polskim.** Zezwolenie jest wymagane, jeżeli w spółce pojawić się ma wspólnik zagraniczny, zaś spółka prowadzi działalność w zastrzeżonych dziedzinach lub podlegających koncesjonowaniu na ogólnych zasadach. W chwili obecnej nabywanie papierów wartościowych jest regulowane wyłącznie przez prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi oraz ustawę o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym. Oznacza to, że podmioty zagraniczne mogą bez większych trudności obejmować udziały i nabywać akcje, przede wszystkim zaś same tworzyć spółki.

● **Zniesienia wymogu wnoszenia minimalnego wkładu [minimum kapitałowego; wcześniej 50 tys. USD] przez partnera zagranicznego.**

● **Zniesienia obowiązku przedkłada-**

nia tzw. *feasibility study* przy tworzeniu spółki.

● **Zniesienia automatycznych (należnych z mocy prawa) tzw. wakacji podatkowych dla spółek z udziałem zagranicznym** (dotyczyły one spółek powstałych na podstawie ustaw z 1986 i 1988 roku). Zmiana statusu podatkowego spółek z udziałem zagranicznym jest zsynchronizowana z wprowadzeniem w innych ustawach reguł przyspieszonej amortyzacji środków trwałych oraz z uprawnieniem do przenoszenia strat pierwszego okresu działalności w ciężar przyszłych zysków spółki. Równocześnie ustawa przewiduje upoważnienie dla ministra finansów (na wniosek ministra przekształceń własnościowych) na udzielenie indywidualnych zwolnień od podatku dochodowego. Zwolnienie takie przewidziane jest, jeżeli wkład podmiotu zagranicznego przekroczy 2 mln ECU i zostanie wniesiony do 31 grudnia 1993 r., także jeżeli działalność spółki prowadzona będzie w rejonach zagrożonych wysokim bezrobociem, jeżeli zapewni wdrożenie nowych technologii lub umożliwi sprzedaż eksportową w wysokości minimum 20% ogólnej wartości sprzedaży (art. 23). Mechanizm ulgi działać ma w myśl zasady: im więcej zainwestowano z zagranicy, tym większa korzyść dla spółki, a więc i dla inwestorów, w tym również partnerów krajowych.

● **Rozszerzenia katalogu dopuszczalnych źródeł pochodzenia wkładów podmiotów zagranicznych do spółki** (w pewnych przypadkach decyduje minister finansów – art. 10 ust. 3). Wkłady mogą być wnoszone w walucie polskiej pochodzącej ze sprzedaży w banku dewizowym walut wymiennalnych, także w postaci niepieniężnej – pod warunkiem przekazania wkładu z zagranicy lub na-

bycia za walutę polską pochodzącą ze sprzedaży walut wymiennych w banku dewizowym (art. 10 ust. 1). Przy czym powyższe warunki są spełnione w przypadku wydatkowania przez podmiot zagraniczny na wkład do kapitału spółki z udziałów lub akcji, kwot uzyskanych ze sprzedaży lub umorzenia udziałów, akcji, kwot należnych podmiotowi zagranicznemu jako współnikowi z podziału majątku w wyniku likwidacji spółki.

● **Wprowadzenia z mocy prawa możliwości pełnego transferu dochodów inwestora zagranicznego za granicę, jeżeli środki inwestycyjne pochodziły ze źródeł dopuszczonych ustawą.**

● **Zapewnienia przywileju zwolnień celnych tylko od sprowadzanych środków trwałych, stanowiących wkład niepieniężny pod warunkiem nieodstąpienia ich przez minimum 3 lata od dnia odprawy celnej [art. 32 ustawy o spółkach i art. 14 ust. 1 ustawy Prawo Celne].**

● **Zniesienia przywileju w dziedzinie opodatkowania podatkiem dochodowym; obecnie zarówno joint venture, jak i polskie przedsiębiorstwa płacą 40% podatku od dochodu (wcześniej była 10% różnica na korzyść joint venture).**

● **Zagwarantowania inwestorowi zagranicznemu wypłaty odszkodowań w przypadku wywłaszczenia lub zastosowania innych środków wywołujących skutki równoznaczne z wywłaszczeniem.**

Reasumując, ustawa o spółkach z udziałem zagranicznym z dnia 14 czerwca 1991 r.:

■ stwarza inwestorom zagranicznym bardziej atrakcyjne warunki prawno-ekonomiczno-organizacyjne,

■ rezygnuje z administracyjnych metod reglamentacji działalności joint ventures, i wiąże je z procesami prywatyzacyjnymi,

■ ma trwalszy, systemowy charakter.

Co przeszkadza

Generalnie napływowi inwestycji zagranicznych²⁾ sprzyjają takie warunki, jak (wg ważności dla inwestora zagranicznego):

● **ustabilizowana sytuacja polityczna, ekonomiczna i społeczna kraju przyjmującego kapitał,**

● **jasny i przejrzysty system ekonomiczny i prawny kraju przyjmującego kapitał,**

● **stabilne i zachęcające do inwestycji ustawodawstwo dotyczące inwestorów zagranicznych kraju przyjmującego kapitał zagraniczny, poparte międzynarodowymi umowami w sprawie popierania i ochrony zagranicznych inwestycji bezpośrednich oraz umowami międzynarodowymi zapobiegającymi podwójnemu opodatkowaniu,**

● **przestrzeganie przez kraj zapraszający umów o ochronie własności intelektualnej.**

Polityczna niepewność i finansowe znaki zapytania mocno zredukowały polską przewagę wynikającą z wyższego zaawansowania procesów rynkowych. Taki stan faktyczny stwarza określone bariery, które zniechęcają lub mocno powstrzymują partnerów zagranicznych od inwestowania pieniędzy w naszym kraju.

Główne problemy, na które zwracają uwagę zachodni inwestorzy w Polsce³⁾ (określane w skali 1 do 5) to: przepisy celne (4,2); telekomunikacja (3,9); system bankowy (3,8); władze lokalne (3,8); przepisy podatkowe 3,7); inflacja 3,6); miejscowa władza (3,5); ściąganie należności od dłużników (3,4). Do mocnych stron Polski, jako kraju zapraszającego należą: reforma cen i podatków (VAT), zdrowiejący złoty, postępująca liberalizacja systemu bankowego, funkcjonująca giełda papierów wartościowych, zmniejszające się zadłużenie zagraniczne (mniej kosztowna obsługa długu). W ocenie zachodnich menedżerów polskie kadry zdecydowanie lepiej, na tle pracowników w innych krajach Europy Wschodniej, znają języki obce.

Co dalej, jak zachęcić kapitał zagraniczny

Inwestorzy zagraniczni muszą mieć poczucie, że są naprawdę pożądanym partnerem. Staje się tak wówczas, gdy pojawia się sprzyjający inwestycjom zagranicznym klimat. Związany jest on z jednej strony z dokonywaną z zewnątrz oceną ryzyka zainwestowania kapitału

w danym kraju, z drugiej zaś, obejmuje wszystko to, co zastaje się na miejscu, w tym ułatwienia prawne i administracyjne, a także zrozumienie zasad działania kapitału. I tak, aby zachęcić inwestorów zagranicznych do aktywnego angażowania się w Polsce należy:

● **stworzyć proste podstawy prawne działania, jednoznaczne i podobne do ogólnie przyjętych w krajach rozwiniętych (prawo nie może działać wstecz);**

● **wypracować gwarancje stabilności podstaw działania inwestorów zagranicznych, szczególnie w sferze uwarunkowań prawnych, finansowych i własnościowych (przykładowo warunków ulg podatkowych — co prawda fakultatywny — aktualny jest tylko do 31 grudnia 1993 r., nie wiadomo co będzie z nim po tej dacie, a jest to przecież bardzo ważny argument w motywacji angażowania poważnego kapitału przez inwestorów zagranicznych);**

● **przywrócić konta dewizowe dla firm z kapitałem zagranicznym — zwłaszcza w sytuacji gdy z dniem 13 stycznia 1992 r. banki uzyskały prawo samodzielnego ustalania kursów walut obcych w złotych;**

● **wypracować korzystne warunki inwestowania w Polsce, charakteryzujące się w szczególności:**

▲ **atrakcyjnymi ulgami i preferencjami finansowymi, konkurencyjnymi w stosunku do krajów sąsiednich, zapewniającymi promocję eksportu,**

▲ **powrotem do normalności inwestycyjnej znanej z krajów pochodzenia kapitału, gdzie wydatki inwestycyjne odejmowane są od podstawy zysku do opodatkowania,**

▲ **zapewniением zdrowych zasad współdziałania pracodawcy z pracownikami opierając się na równowadze w ochronie ich interesów,**

▲ **stworzenie pewnych i finansowo korzystnych warunków reinwestowania zysków w Polsce na podstawie jasnego prawa własności.**

Również skuteczne działania sprzyjające lokowaniu kapitału obcego należy zintensyfikować w procesie prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Sprowadzać się one winny do:

● **wyeliminowania zbyt dużego wpływu (często negatywnego) rad**

pracowniczych na proces prywatyzacji i angażowania się kapitału zagranicznego do przedsiębiorstw państwowych,

● nowelizacji zasady kredytowania gospodarki prywatnej oraz zdrowego i efektywnego rynku papierów wartościowych,

● uregulowania sprawy zadłużenia wielu prywatyzowanych zakładów (skutecznego wdrażania postępowań układowych i ugodowych),

● opracowania lepszej i wiarygodnej informacji na temat prowadzonych prywatyzacji, ich zasad, obejmujących dłuższy horyzont czasowy,

● ograniczenia nadmiernego biurokratyzmu, szczególnie w sądownictwie gospodarczym.

Zasadniczym warunkiem umożliwiającym wzrost zaangażowania w Polsce kapitału zagranicznego jest konieczność przeprowadzenia skutecznej edukacji społeczeństwa, aby wzrosła kultura techniczna i zrozumienie zasad ekonomii wśród szerokiej rzeszy pracowników i właścicieli gospodarstw rolnych (nie tylko kadry kierowniczej).

Reasumując, za jeden z głównych czynników powodzenia inwestycji zagranicznej w Polsce należy uznać dobór odpowiedniego miejscowego partnera i doradców. Jak wskazują badania, porażki w interesach zdarzały się bowiem głównie wówczas, gdy partner zagraniczny nie rozwijał więzi z polskimi partnerami.

Stan inwestowania

Przedstawiona statystyka⁴⁾ spółek z udziałem zagranicznym w Polsce, obok struktury ustalonej według kryterium kraju, z którego pochodzi kapitał, obejmuje także strukturę regionalną spółek według kryterium terytorialnego rozmieszczenia w Polsce.

I tak według:

■ struktury geograficznej

● liczba spółek = 2646

● zainwestowany kapitał = 10 887 976,6 mln zł, w tym: kapitał zagraniczny = 8 602 192,7 mln zł, tj. 79,0%, kapitał polski = 2 285 783,9 mln zł, tj. 21,0%

● liczba krajów, z których pochodzi kapitał – 80 ze wszystkich kontynentów

Tab. 1

Kraj	Liczba	Kapitał zagraniczny w mln zł	Kapitał polski w mln zł	Kapitał ogółem w mln zł	% kapitału zagranicznego w kapitale ogółem	Wartość kapitału zagranicznego przypadającego na 1 spółkę w mln zł
RFN	650	397 572,4	257 854,8	655 427,2	60,6	611,6
USA	234	3 333 603,2	301 500,5	3 635 103,8	91,7	1 424,6
Holandia	164	464 561,0	632 247,8	1 096 808,9	42,3	2 832,6
Włochy	150	2 674 384,2	53 533,2	2 727 917,4	98,0	17 829,2
Austria	142	152 727,9	125 951,0	278 679,0	54,8	1 075,5
Francja	139	180 352,3	15 850,7	196 203,0	91,9	1 297,5
Szwecja	108	157 619,1	116 353,8	273 972,9	57,5	1 459,4
Chiny	105	21 907,6	1 554,7	23 462,9	93,4	208,6
W. Brytania	95	241 276,1	372 592,6	613 868,7	39,3	2 539,7
Wietnam	90	4 006,7	332,3	4 339,0	92,3	44,5

Tab. 2

Województwo	Liczba	Kapitał zagraniczny w mln zł	Kapitał polski w mln zł	Kapitał ogółem w mln zł	% kapitału zagranicznego w kapitale ogółem	Wartość kapitału zagranicznego przypadającego na 1 spółkę w mln zł
Stołeczne warszawskie	1222	3 873 240,7	700 962,9	4 574 203,5	84,7	3 169,5
Poznańskie	177	347 018,5	266 268,0	613 286,5	56,6	1 960,5
Katowickie	141	167 225,9	132 099,9	299 325,8	55,9	1 866,0
Krakowskie	135	164 846,5	166 842,1	331 688,5	49,7	1 221,1
Łódzkie	132	104 037,2	52 743,5	156 780,7	66,3	788,2
Gdańskie	128	52 937,2	49 341,6	102 278,9	51,8	413,6
Wrocławskie	103	127 785,4	143 311,4	271 096,8	47,1	1 240,6
Szczecińskie	100	28 445,1	11 818,5	40 263,6	70,6	284,4
Opolskie	39	58 351,5	47 026,1	105 377,6	55,4	1 496,1
Bydgoskie	29	253 376,4	37 691,2	291 067,6	87,0	8 737,1

● kraje, skąd pochodzi największa liczba inwestorów (por. tab. 1):

● obok inwestorów z ww. krajów poważne kwoty zainwestowali (lub przewidują do zainwestowania) inwestorzy z Danii – 267 910,5 mln zł, Norwegii – 177 412,4 mln zł, Lichtensteinu – 126 773,5 mln zł.

■ struktura regionalna

● 10 województw, w których zlokalizowana jest największa liczba spółek z kapitałem zagranicznym (por. tab. 2).

● obok ww. województw znaczne kapitały zagraniczne zainwestowane są (lub przewiduje się do zainwestowania) w następujących województwach: bielskim – 2 510 579,0 mln zł w 28 spółkach, zielonogórskim – 202 734,1 mln zł w 22 spółkach, rzeszowskim – 168 555 mln zł w 7 spółkach; gorzowskim – 1 156 004,0 mln zł w 18 spółkach.

Bogdan Nogalski, Tomasz Białas,
Mirosław Czapiewski

Autorzy – prof. dr. hab. Bogdan Nogalski, mgr Tomasz Białas i mgr Mirosław Czapiewski są pracownikami naukowymi Zakładu Strategii i Systemów Zarządzania Instytutu Organizacji i Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego.

PRZYPISY

¹⁾ M. MAŁECKI, *Motywy inwestowania kapitału zagranicznego w Polsce*, „Sprawy Międzynarodowe” 1989, nr 4.

²⁾ Zagraniczne inwestycje mogą być dokonywane w formie inwestycji bezpośrednich lub inwestycji portfelowych. Te ostatnie pomagają w tworzeniu rynku kapitałowego, wzmacniają przedsiębiorstwa przez wykup ich akcji, tworzą zainteresowanie sprawnym managementem. Inwestycje bezpośrednie wzmacniają zaś powiązania produkcyjne, kooperacyjne i technologiczne między przedsiębiorstwami krajowymi i zagranicznymi.

³⁾ Dane, wg międzynarodowej firmy audytorskiej i doradczej Deloitte Touche Tohmatsu Int'l, „Rzeczpospolita” nr 41 z dnia 18.02.1993 r.

⁴⁾ Statystykę stanu inwestowania kapitału zagranicznego w Polsce sporządzono wg stanu na dzień 15 lipca 1993 r. z danych Departamentu Spółek z Udziałem Zagranicznym Ministerstwa Przekształceń Własnościowych. Jest ona oparta na informacjach o wydanych zezwoleniach na utworzenie spółek z udziałem zagranicznym i to tylko takich, których dotyczą zapisy Ustawy z dnia 14 czerwca 1991 r. i z tym zastrzeżeniem, że wydane zezwolenie niekoniecznie musiało zaowocować powstaniem spółek. Nie jest to więc pełna liczba przedsiębiorstw z udziałem zagranicznym. Pełne dane o spółkach z udziałem zagranicznym gromadzone są w Głównym Urzędzie Statystycznym.